

KALKINMADA ÇOCUK VE EĞİTİMİN ÖNCELİĞİ

Dr. Mualla ULUSAVAŞ *

Atatürk'ün gösterdiği "çağdaş uygarlık düzeyine erişmek" hedefinin yolu gerçek kalkınma süreçlerinden geçmektedir. Ülkemizin bunca sorunu çözüm beklerken, bu hedefe ulaşıldığını söylemek, herkesten önce kendimizi kandırmak olur. Çocuk ölüm oranının yüksek, okuma-yazma oranının düşük, ekonomisinin dışa bağımlı olması gibi göstergelerle Türkiye gelişmekte olan ülkeler arasında yer almaktadır.

Kalkınma Nedir?

Kalkınma, önceden varolanların nicel büyümesini değil, yeni bir dünyanın belirmesini ifade eder. Genel anlamda kalkınma "istenmedik koşullardan istendik koşullara doğru bir ilerleme süreci" (Bülbül 1983) olarak tanımlanabilir. Başka bir yaklaşıma göre kalkınma "siyasal iktisadın belirli ekonomi politikaları izleyerek toplumun yapısını, bireylerin gönenc düzeyini artırmak amacıyla değiştirme girişimidir" (Adam 1977). Bir başka görüşe göre "kalkınma ekonomideki parçalanmışlık ve egemenlik altına alınmışlığın giderek ortadan kaldırılması süreci" dir (Albertini 1975). Kalkınma, basit bir ekonomik başarının kapsamını geniş ölçüde aşar. Kalkınma, ekonomik gelişmeyi ve sürekli bir ekonomik gelişme ise, hem ekonomik hem de sosyal yapılar da derin bir değişmeyi gerektirir.

Sonuç olarak kalkınma, genel toplumsal gelişme çerçevesinde kaydedilen ekonomik bir ilerlemedir. "Bir işlem olarak kalkınma, belirli bir halk ve bunu oluşturan tüm halk kategorileri için mümkün olan en çabuk hızlı ve en az masrafla, daha az insanî bir dönemden, daha insanca bir döneme geçiş yolu olmaktadır" (Lebret, 1970). Ekonomik kalkınma hiçbir zaman sosyal bir kalkınmaya aykırı düşmemelidir. "Kemerlerinizi sıkınız" politikasıyla kalkınma hedeflerini ulaşılamayacağı açıktır. Kalkınma yalnızca ekonomi biliminin bir çalışma alanı olmayıp, sosyoloji, eğitim, psikoloji, nüfus bilim, tarih, coğrafya, felsefe gibi tüm sosyal ve beşeri bilimler arasında ortak bir eylem programını gerektirir.

Özetle, belirli toplulukların, kendi kaderlerini daha bilinçli bir şekilde kontrol edebilmeleri anlamına gelen kalkınma, zorunlu olarak insanca bir amaca yönelmiştir ve uygarlıklar düzeyindeki anlamından ayrı düşünülemez. Bu yüzden kalkınma, kelimenin en yüce anlamında politik bir eylemdir (Albertini 1975).

Niçin Kalkınma?

Kalkınmanın gerekliliği, az gelişmişlik olgusunda yatmaktadır. Az gelişmişlik, günümüzün en önemli sosyal ve ekonomik sorunlarından biridir. Aynı zamanda ciddi bir politika sorunu olan az gelişmişlik, yalnızca insanseverlikle çözülebilir türden değildir; ancak, ekonomik, sosyal ve zihinsel yapılarıdaki derin değişmeler sonucu çözülebilir. Bu nedenle, iyi niyetlerden çok daha gerçekçi çabalara gereksinme vardır. Afrika sömürgelerindeki açlık sorununun, açlığa karşı girişilmiş her hangi bir kampanya ile veya etkili olamayan kişisel tutumlarla çözülememesi gibi.

Az gelişmişlik sorununun belirlenmesinde iki ayrı yaklaşım söz konusudur: (1) İstatistik yaklaşım ve (2) Yapısal yaklaşım (Albertini 1975)

İstatistik yaklaşım, üç aşamada gerçekleştirilir. Bunlar, demografik, sosyal ve ekonomik aşamalarıdır. Bu üç aşamada az gelişmişliğin belirleyicileri şöyledir:

Demografik Belirleyiciler: Yüksek doğum oranı ve yüksek ölüm oranı.

* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi.

Sosyal Belirleyiciler: İkel sağlık önlemleri ve kötü sağlık koşulları, beslenme yetersizliği ve yanlış beslenme, düşük öğrenim düzeyi, gizli ve açık işsizlik biçiminde ortaya çıkan işgücü sorunu.

Ekonomik Belirleyiciler: Kişi başına düşen ulusal gelir miktarının azlığı, nüfus dağılımının tarım sektöründe endüstri sektöründekinden daha fazla olması, başka bir deyişle endüstrileşmenin yeterince gelişmemiş olması, ihraç türünün hammadde ve taban ürünlerden oluşması ve ihracat türündeki azlık, yatırım oranı düşüklüğü.

Yapısal yaklaşım ise, basit istatistik farklılıklarını aşarak, gelişmiş ve az gelişmiş ekonomiyi birbiriyle çeliştiren türsel farklılaşmaları belirlemeye çalışır. Buna göre, az gelişmişliğin parçalanmışlık ve bağımlılık olmak üzere iki temel belirleyicisi vardır:

Parçalanmışlık, az gelişmiş ekonominin birbirinden bağımsız sektörlere ayrılmış olması ve ekonomik mekanizmanın öğeleri arasında bir bütünlük sağlanmamış olmasını ifade eder.

Bağımlılık ise, az gelişmiş ülke ekonomisinin hem iç hem de dış egemenlik altında tutulması, gerçek bir otodinamizme sahip olmaması anlamındadır.

Gerçek kalkınma girişimleri, yalnızca, az gelişmiş olarak nitelendirilen üçüncü dünya ülkelerinin sorunlarına değil, aynı zamanda kapitalist veya sosyalist olsun tüm endüstrileşmiş ülkelerin de karşı karşıya oldukları sosyo-ekonomik ve kültürel krizlere de çözüm getirme amacına yönelik olacaktır.

Nasıl Kalkınma?

Gerçek kalkınma süreci çoğunlukla, yüzyıllarca edilgenliğe itilmiş kırsal kesim insanların canlandırılmasıyla ve ancak onların katılımıyla güçlenir. Kalkınmada egemen olunması gereken alanlar yalnızca ekonomik nitelikli değildir. Sosyal sorunların da ulusal kontrolü gerekmektedir. Kalkınma sürecinde, ekonomik gelişmeler kadar, insanların bilinçlenmesi ve anlayışların yenilenmesi de, tutucu iç ve dış çıkar çevrelerine karşı mücadele vermek açısından önem taşımaktadır. "Kalkınma, yüksek yetkili bir teknik hizmetin değil, ancak halkın eseri olduğunda" gelişme hedeflerine yaklaşılabılır (Albertini 1975).

Kalkınmanın Yeni Günahı

Günümüze kadarki kalkınma uygulamaları incelendiğinde, genel olarak yaşanan bu deneyimler bize kalkınmanın nasıl olması gerektiğinden çok nasıl olmaması gerektiği konusunda ışık tutmaktadır. Geçmişin başarılarından olduğu kadar, başarısızlıklarından da doğan bu yol gösterici ilkeler, UNICEF Dünya Çocuklarının Durumu Raporunda, "kalkınmanın yedi günahı" (Grant 1989) başlığı altında şöyle belirtilmektedir:

- 1- altyapısız kalkınma,
- 2- katılımsız kalkınma,
- 3- kadınsız kalkınma,
- 4- çevresiz kalkınma,
- 5- yoksulsuz kalkınma,
- 6- yaygın uygulama olmaksızın kalkınma,
- 7- seferberlik olmaksızın kalkınma.

Eğer bu günahlar işlenmemiş olsaydı, şimdi, gelişmiş ülke sayılan A.B.D. gibi pek çok ülkede, özellikle çocuklar olmak üzere milyonlarca insan yoksulluk içinde yaşamaya çalışmazdı ve dünyanın mutsuz çocukluğu böylesine artmazdı. Örnek verilirse, beş yaşından küçük bebeklerdeki ölüm oranına göre ülkeler sıraya dizildiğinde, SSCB binde 30 ile 93. sırayı, ABD binde 13 ile 110. sırayı, İngiltere binde 11 ile 117. sırayı alırken, İsveç, Finlandiya, Japonya, İsviçre ve Norveç ise % 7 ve 8

bebek ölüm oranıyla ilk sıralarda yer almaktadırlar. (Grant 1989). Bebeğin yaşatılması, beslenme, sağlık, eğitim gibi böyle insanca istatistikler kalkınmanın ölçütünün ne olması gerektiği sorununu gündeme getirmektedir. Buna bağlı olarak kalkınmada önceliklerin neler olması gerektiği de yanıtlanması gereken önemli bir sorudur. UNICEF'in raporunda, kalkınmada yoksullara öncelik verilmesi vurgulanmaktadır.

Kalkınma ve Ulusal Kontrol

Kalkınma ekonomik ve sosyal durumu kontrol altına alabilecek bilinçli ve uyumlu bir ortak çabadan doğabilir. Bu kontrol, ulusal bir istem sonucu olmalı her ülke özgün koşullarına göre bir yol bulmalıdır. Zengin ülkelerin geliştirdiği plânlama yoksul ülkelere bir mucize yaratacak çare gibi getirildiğinde, başarısızlık olasılığı yüksektir. Öncelikle, "ülkenin içteki birliğini ve iş dinamizmini bozan parçalanma ve egemenliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Temel yapıların incelenmesiyle, hangi belirli eylem tiplerinin ekonomiyi daha uyumlu ve daha az bağımlı yapacağı ortaya çıkarılabilir. Sermayenin nereye gideceğini bilmek, ülkeye sokulacak toplam sermaye miktarını bilmekten daha önemlidir. Çünkü temel sorun, kavramsal düzeyde değil, eylem düzeyindedir. Kalkınma plânlarının en iyisi bile, politika ve yönetim erklerinin eksikliğini giderecek güçte değildir" (Albertini 1975).

Plân, kalkınmanın kontrol altına alınma aracıdır. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma plânları, özellikle ulusun umudunu somutlaştırmalıdır. Çünkü planlamasının gerçekleştirilmesi için insanlara gereksinim vardır.

Ekonominin ulusal kontrolü, plânlamaya dayandırılabilir, ancak sosyal durumun kontrolü toplumun yeniden biçimlendirilmesi ve kalkınma için ortak bir istek yaratılmasına bağlıdır. Bunun için, kurumların değiştirilmesi ve anlayış ve davranışların değişmesi gerekmektedir. Kişilerin, ülkedeki kalkınma çabasına gerçekten katkıda bulunabilmesi için, kendi çapında sorumluluklarının belirlenmesi gerekir. Böylece, politik yapının yerel örgütlenmelere dayanması sözkonusudur.

Toplum Kalkınması ve Halkın Katılımı

Gelişmekte olan ülkelere teknik yardımda bulunan Birleşmiş Milletler örgütü, uluslararası deneyimin ışığında toplum kalkınması için şu tanımlı geliştirmiştir: "Toplum kalkınması, küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların, devletin çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun bütünüyle kaynaşması, ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir." Kalkınma planlarında yer alan tanım da buna benzemektedir "Toplum kalkınması, ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları geliştirmek, toplulukları ulusun bütününde kaynaştırmak ve millî kalkınmaya tam olarak katılmalarını sağlamak için halkın çabalarını devletin çabaları ile birleştirmek sürecidir" (Geray 1978).

Toplum kalkınması "toplumun yaşam koşullarını, toplumsal bütünleşme ve kendi kendini-yönetme kapasitesini geliştirmek için organize edilmiş tüm çabalar" (Dunham 1966) olarak gören Dunham, bu çabalarda dört temel öge bulunması gerekliliği üzerinde durmuştur. (1) ayrıntılı biçimde plânlanmış bir program, (2) kendine-yardım'ın desteklenmesi, (3) teknik yardım, (4) çeşitli uzmanlık alanlarının bütünleşmesi.

"İyi yetiştirilmiş uzmanlar, örgütsel yapı ve politik istikrar ölçüsü, toplum kalkınmasının ön koşulları" olarak kabul edilmektedir (Bülbul 1983).

Kısaca, kalkınma halkın katılımını sağlayan toplum eğitimi yöntemi olan toplum kalkınması çabalarıyla gerçekleşmesi mümkün bir süreçtir. "İnsanların toplumsal değişmeye olabildiğince aktif, geniş kapsamlı ve demokratik örgütlenmeler ara-

cılığıyla katılması gerekmektedir" (Cary 1970).

Türkiye'de Durum

Ülkemizde toplam nüfusun yarısından azı kentlerde yaşamakta iken, hızlı kentleşme nedeniyle bu oran giderek artmaktadır (Unicef 1987). Nüfusun % 19.8'ini 15 yaşından küçüklerin, bu oranın yaklaşık üçte birini ise beş yaşın altındaki çocukların oluşturduğu ülkemizde genç bir toplum bulunmaktadır (Unicef 1986).

Nüfus artış hızı % 2.1 olarak devam ederse, 2000 yılında Türkiye nüfusunun 70 milyona ulaşacağı hesaplanmaktadır. 1950'lerden bu yana hızla artış gösteren nüfusa bağlı olarak, işgücü fazlalığı oranında da artış gözlenmektedir. % 20 işsizlik oranı ile Türkiye, Avrupa'da en yüksek işsizlik oranına sahip ülkedir (Cillov 1982).

Toplumun sağlık düzeyi konusunda en güvenilir ölçütlerden biri, beklenen ortalama yaşam sürecidir. Türkiye'de doğumda beklenen yaşam süresi erkeklerde 60.3, kadınlarda ise 64 yaşdır. Beş yaşta beklenen yaşam süresi ise, erkeklerde 65.5, kadınlarda 67.5 yaşdır (Neyzi 1989).

Beklenen yaşam süresinin kısalığı, bebek ölümlerinin fazlalığı ile yakından ilişkilidir. Beş yaşından küçüklerdeki ölüm oranı en yüksek ülkeden başlayarak tüm dünya ülkeleri sıralandığında Türkiye, 131 ülke arasında 61. sırayı almakta ve 1987'ye göre yılda binde 97 oranındaki bebek ölümüyle, beş yaşından küçüklerdeki ölüm oranı yüksek ülkeler arasında bulunmaktadır (Grant 1989, Unicef).

Unicef raporunda yer alan diğer istatistiklere göre Türkiye'nin durumu şöyledir (Grant 1989, Unicef):

Toplam nüfus 52.5 Milyon (1987 sayımına göre).

Yıllık doğum sayısı/bebek ve çocuk ölümü sayısı (0-4 yaş): 1521/148 (1987).

Kişi başına Gayri Safi Millî Hasıla miktarı: 1110 ABD doları (1986).

Kişi başına GSMH'nin yıllık ortalama büyüme hızı: % 2.4 (1980-1986).

Enflasyon oranı: % 37.3 (1980-1986).

Merkezî hükümet harcamaları yüzdesi olarak sağlık/egitim harcamaları: 2.2/11.9 (1986).

Resmî dış yardım girişi: 346 Milyon ABD doları/0.6 Türkiye GSMH yüzdesi 198.

Mal ve hizmet ihracatının yüzdesi olarak borç servisi: 31.3 (1986).

Beş yaşın altındaki nüfus: 6.7 Milyon (1987 yılına göre).

Yıllık nüfus artış hızı: % 2.5 (1980-86).

Kaba ölüm oranı: binde 8 (1987).

Kaba doğum oranı: binde 29 (1987).

Toplam doğurganlık oranı: 3.4 (1987).

Kentsel nüfus oranı: % 47 (1987).

Doğum kontrol aracı kullanma oranı: % 38 (1981-85).

Yetişkinlerde okur-yazarlık oranı: % 86 erkek/62 kadın (1985).

1000 kişiye düşen radyo/TV alıcı sayısı: 130/148 (1985).

İlkokula kaydolma oranı: erkek/kız 121/113 (1984-86 brüt).

Ortaokula kaydolma oranı: erkek/kız 56/33 (1984-86 brüt).

İçme suyu olan nüfus: Toplam/Kentsel/Kırsal % 78/95/63 (1980-87).

Eğitilmiş sağlık personelinin bulunduğu doğum: % 78 (1983-87).

Anne ölüm oranı: Her yüz bin doğumda 210 (1980-87).

Kişi başına günlük kalori alımı: 125 (1985).

Yukarıdaki göstergelere ayrıca, ülke ekonomisinin uyumlu bir bütün halinde

olmayışı ve dış yardım girişinin yüksekliğinden de anlaşılacağı gibi, ekonominin egemenlik altında bulunması ve büyük ölçüde dışa bağımlı oluşunu da eklersek, Türkiye geliştirmekte olan ülkeler arasında yer almaktadır.

Dışa borçlanma sürecine bağlı olarak ortaya çıkan borç krizine uyarılama, birçok hükümeti olduğu gibi Türkiye hükümetini de kamu harcamalarını kısımaya yönlendirmiştir. Ancak, bu arada ne yazık ki, bugün temel insan gereksinmelerinin karşılanması ve gelecek açısından insan kapasitesine yatırım yapılması için gerekli olan sağlık ve eğitim harcamalarında, orantısız derecede büyük kesintiler meydana getirilmiştir (Bkz. Tablo 1).

TABLO I

Toplam hükümet harcamalarının yüzdesi olarak, eğitim, sağlık ve savunma alanlarına ayrılan merkezî hükümet harcamaları, 1972 ve 1986

	EĞİTİM		SAĞLIK		SAVUNMA	
	1972	1986	1972	1986	1972	1986
Bangladeş	14.8	9.9	5.0	5.3	5.1	11.2
Burkina Faso	20.6	17.7	8.2	6.2	11.5	19.2
Kenya	21.9	19.7	7.9	6.4	6.0	8.7
Malavi	15.8	11.0	5.5	6.9	3.1	6.0
Pakistan	1.2	3.2	1.1	1.0	39.9	33.9
Sri Lanka	13.0	8.4	6.4	4.0	3.1	8.0
Tanzanya	17.3	7.2	7.2	4.9	11.9	13.8
Uganda	15.3	15.0	5.3	2.4	23.1	26.3
Zaire	15.2	0.8	2.3	1.8	11.1	5.2
Düşük gelir gurubuna mensup geliştirmekte olan ülkeler						
Bolivya	31.3	11.6	6.3	1.4	18.8	5.8
Bostvana	10.1	17.7	6.1	5.0	0.0	6.4
Şili	14.3	12.5	8.2	6.0	6.1	10.7
El Salvador	21.4	17.5	10.9	7.5	6.6	28.7
Fas	19.2	16.6	4.8	2.8	12.3	16.4
Tunus	30.5	14.3	7.4	6.5	4.9	7.9
Türkiye	18.1	11.9	3.2	2.2	15.5	13.5
Aşağı-orta gelir gurubuna mensup geliştirmekte olan ülkeler						
Kore Cum.	15.8	18.1	1.2	1.5	25.8	29.2
Meksika	16.4	11.5	5.1	1.4	4.2	2.5
Umman	3.7	10.1	5.9	5.0	39.3	41.2
Uruguay	9.5	7.1	1.6	4.8	5.6	10.2
Yukarı-orta gelir gurubuna mensup geliştirmekte olan ülkeler						

Kaynak: "World Development Report 1988" (Dünya Kalkınma Raporu. 1988).
Dünya Bankası, Washington DC, ABD.

Çocuk ve Eğitimin Önceliği

Ekonomik uyarılama süreçlerinin toplumsal etkisi giderek daha fazla açığa çıktıkça, en ağır yükün bu yükü en az kaldırabilecek omuzlara bindiği de gözlenmektedir. Bunun sıkıntısını başlıca iki nedenle en yoksul ve korumasız insanlar çekiyor.

Birinci neden, durgunluğun şokunu massedecek ekonomik "yağ tabakası" nın en azına yoksulların sahip olmasıdır. Genellikle en yoksulların gelirlerinin dörtte üçü yiyeceğe harcanmakta, bu koşullar altında gerçek gelirlerde % 25'lik bir kesintinin temel ihtiyaç maddelerinden yoksun kalmak anlamına geldiği açıktır.

İkinci neden ise, bu ekonomik darbeyi savuşturmak için gerekli siyasî "adele gücü"ne de en az sahip olanın yoksullar olmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerin bütçelerinde en radikal biçimde budanan harcamalar, sağlık hizmetleri, eğitim, yiyecek ve yatık sübvansiyonları, yani yoksulların en fazla bel bağladığı ve başka özel yollardan karşılama şansını en az taşıdığı hizmetler olmaktadır (Grant 1989).

Gelişmekte olan dünyanın borçlu doğan bebekleri, ülkelerinin borçlarını ödeyebilmek için canlarını vermişler ve daha milyonlarcası da, hala bu borçların faizini kötü beslenmiş kafa ve bedenleriyle ödemeye devam etmektedirler.

Gerçek kalkınma, insanların kendi kaderleri üzerinde daha fazla söz sahibi olmalarını, kendi önceliklerine kendileri karar verebilmelerini, becerilerini geliştirmelerini, gereksinmelerini karşılamalarını, kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayıcı bilgi ve araçlara kavuşmaları demektir. Gerçek kalkınma ölçütü, herşeyden önce insan kapasitesinin geliştirilmesine dayanmalıdır.

Nihayet, gerçek kalkınmada, beş yaşın altındaki çocukların özel bir yerinin olması, yalnızca çocukların uyandırdığı duygusal çağrışımların değil, uzun vadeli ekonomik geleceğin de gereğidir. Çünkü çocuklar, olanca fiziksel ve zihinsel gizli güçleri oranında büyümek, eğitilmek ve yeni beceriler edinmek, sevgi ve güvenin, korku ve güvensizliğe ağır bastığı bir çocukluk yaşamak fırsat ve olanaklarından yoksun bırakıldıklarında, geleceğin ilerlemelerinin altı, şimdiki yoksulluk tarafından sürekli kazanıyor demektir. Yoksulluğun bir nesilden diğerine aktarılmasını önlemek, çocukların büyümekte olan kafa ve bedenlerinin öncelik koruma altına alınmasını gerektirir. Bundan daha büyük bir insanlık davası, daha büyük bir yatırım ve daha önemli bir kalkınma önceliği olamaz (Unicef, Dünya Çocuklarının Durumu Raporu 1989).

Yalnızca "gelecek çocuklarıdır" anlayışı yerine "bugün de onların olmalı" anlayışını geliştirerek, çocukların bugünkü sorunlarına çözümler getirilmelidir.

Bugün, Türkiye'de çocukların yaşama hakkından, özel eğitim hakkına kadar uzanan çok boyutlu sorunları vardır. Bunların çözümü, genel olarak yetişkin eğitimi sürecine dayanmakta, özellikle ailenin desteklenmesi, ana-babaların eğitilmesi gerekmektedir. Çünkü, aşırı doğurganlık olgusu, çocuğun daha başlangıçta 'istenmeyen çocuk' damgasını taşımasına yol açmaktadır. Özetle, "çocuk sorunları, ülkemizde çocuğu yaşatma, koruma ve geliştirme çerçevesinden" taşmış durumdadır (Türkiye'de Çocuğun Durumu Raporu 1989).

Günümüzde eğitim, kalkınmanın etkili bir aracı olarak görülmekte, eğitim harcamaları ise tüketim olmaktan çok, toplumun insan gücü kaynaklarına yapılan bir yatırım olarak ele alınmaktadır (Bülbul 1981).

Modern yaşam için, en azından üzerinde matbu yazı bulunan bir kağıdın taşıdığı anlamın kolayca anlaşılabilmesi ilk koşullardan biridir. Kuruluşundan hemen sonra UNESCO, dünya insanların bilgisizlik sorununu çözümlemek üzere, kitlesel temel eğitim programlarını başlatarak, okuma yazmanın yaygınlaşmasına öncülük etmiştir (Sanders 1970). Eğitim, hem bireyin kişisel gelişimini, hem de sosyal gelişimi hızlandırmaktadır.

Gerçekten de, "az gelişmiş ülkeler belirli süreler içinde her uzmanlaşma düzeyinde, gereken sayıda kadro ve kalifiye personel sağlayamazsa kalkınma gerçekleştirilemez"

şemez" (Albertini 1975). Kişiyeye, insanlık rolünün bilincinde olması ve topluma da kaderini kendisinin çizebilmesi fırsatı sağlanmalıdır, eğitim modern yaşamın vazgeçilmez gereklerinden biridir.

Russell'ın da belirttiği gibi "eğer ana-babalar varlıklı iseler, özel sorunların çözümü için bütün okulların iyi olması gerekmez; çevrede bazı iyi okulların bulunması yeterlidir, fakat yoksul aileler için tek çıkar yol, okulların iyileştirilmesidir" (Russell 1984). Gelişmekte olan ülkelerde eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi, masraflı ve sakıncalı eleme-seçme sistemlerinden vazgeçilerek, insangücünden ülke yararına en fazla ölçüde faydalanılabilmesi sağlanmalıdır. Endüstriyel ülkelerin çoğunda özellikle Fransa'da ilköğretimde daha yüksek öğretim düzeyine geçiş, mümkün olduğu kadar geniş bir öğrenci kitlesinden hareket edilerek en az yetenekli öğrencilerin sırayla elenmesiyle gerçekleştirilir. "Gelişme süreci içindeki bir ülkede böyle bir eleme yöntemi uygulanması hem gerçeklere aykırı, hem de sakıncalı ve etkisizdir. Çünkü bu, gençlerin şehirselleştirilmesine göre yetiştirilerek yabancılaşması geniş çapta tasfiyelere yol açılarak, eğitim gereksinmelerinin gereksiz yere harcanmasını getirmektedir" (Albertini 1975). Ayrıca, işsizliğin artması sorunu da olumsuz katkılarda bulunmaktadır.

Yabancı ülkelerde yetiştirilme ile birlikte eğitimde diğer çeşitlilik sorunu ise, az gelişmiş ülke insanları için çok gerekli olan, eylemde anlaşma ve uzlaşmayı engellemekte, işbirliğini önlemektedir.

Eğitim plânlaması, ekonomik ve sosyale planlamadan ayrı tutulmamalıdır. Bu plânlama, ekonomik ve sosyal kalkınma plânlarının temel bir ögesidir. Eğitimin amacı "ekonominin nicel, nitel olarak gereksinme duyduğu insangücünü yetiştirerek kalkınmaya katkıda bulunmaktır" (Adem 1977).

Ülkemizin meslekî ve teknik alanlarda açıkça gözlenebilen insangücü gereksinmelerine nitel ve nicel olarak cevap verebilecek eğitim plânlamaları, kalkınma plânlamalarının hemen hemen hepsinde yer aldığı halde, bir türlü uygulamaya geçilememiş ve geçici çözümler aranarak, kalkınma plânlarında belirlenen hedeflere hala ulaşamamıştır. Öte yandan, ülkemizin ekonomik çıkmazlarına rağmen, eğitim sistemimiz, eğitilmemiş işsizleri eğitilmiş işsiz yaparak, yalnız düşük istihdamın niteliğini değiştirmekle yetinmektedir. Oysa, özellikle gelişmekte olan ülkelerde - Türkiye gibi- eğitimin birincil amacının bireyi üretken kılmak, üretime katılmasını sağlamak olduğu yaygın biçimde kabul göstermektedir. Çünkü kalkınma ancak, edilgenliğe itilmiş kitlelerin katılımıyla ve onların canlandırılmasıyla başlar.

Ulusça çalışma seferberliğini kalkınmanın ilk koşulu sayan Atatürk, 1923 de yaptığı bir konuşmada "Bundan sonra ilk işimiz ulusu çalışkan yapabilmektir" demiştir. O günden bu yana eğitim sistemimiz, halkımızın üretime tüm varlığıyla katılabilmesini, gereken alanlarda yeterli nitelik ve nicelikteki insangücünü yetiştirebilmeyi ne derece gerçekleştirebilmiştir? "Atatürk'ün halkçılık ilkesi de, bu ülkede bir avuç insanın, devlet babasının sihirli değneği ile bir çarpıda milyoner yapma ereğini değil, yoksul yığınların yaşama düzeylerinin günden güne düzeltilmesi ereğini güder elbet" (Akay 1971).

KAYNAKLAR

- Adem, M., **Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası**, Ankara: 1977
- Akay, İ., "Atatürk'te İktisat Düşüncesi", **Atatürkçülük Nedir?**, Hazırlayan: Yaşan Nabi, İstanbul: Varlık Yayınevi, 1965.
- Albertini, J.M., **Az gelişmişliğin Mekanizması**, Çev: M.Sencer, M.Kum, Ankara: May Yayınları, 1975.
- Bülbül, A.S., "Okuma Yazma Seferberliği Üzerine Düşünceler", **Arayış**, 4, 1981.
- _____, **Toplum Kalkınması Ders Notları**, Ankara Üniversitesi, 1983.
- Cary, L.J., **Community Development as a Process**, Columbia: Missouri Üniversitesi Press, 1970.
- Cillov, H., "Aşırı Nüfus Sorunu", **Nüfus Bilim Dergisi**, 1982, 4, 3-6.
- DPT, I. Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara 1963.
- DPT, II. Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara 1967.
- DPT, III. Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara 1973.
- DPT, VI. Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara 1979.
- DPT, V. Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara 1985.
- Dunham, A., "The Outlook for Community Development", **International Review of Community Development**, 5 (1960), 33-55.
- Geray, C., **Halk Eğitimi**, Ankara: A.Ü. Basımevi, 1978.
- Grant, J.P., **The State of the World's Children**, Unicef, 1989.
- Neyzi, O., ve ark., **Pediyatri**, Cilt.1, İstanbul: Nobel Kitabevi, 1989.
- Russell, B., **Eğitim Üzerine**, Çev: N. Bezel, İstanbul: Onur Basımevi, 1984.
- Sanders, I.T., **The Concept of Community Development**, New York: The Ronald Press Company, 1966.
- UNICEF Haberleri, sayı: 123, 1986.
- UNICEF's Annual Report, 1987.
- UNICEF Türkiye Temsilciliği'nin **Türkiye'de Çocuğun Durumu Raporu**, 1989 (1990'ların Çocuk Politikası Kongresi).